

כשות השדות *Cuscuta campestris* - צמח טפיל

הגורם נזק לגידולי שלחין (2019)

כתבה: ערגה אלוני

כשות השדות *Cuscuta campestris* (חבלבליים) הוא צמח חד שנתי מסועף המכסה בגבעוליו הכתומים והדקים שיחים שלמים או את חלקם כדי לחיות. הוא חסר עלים ושורשים (בקרקע), בשל היותו טפיל.

מחזור חייו מתחיל בנביטת הזרע בעונה הלחה: זרעים רבים וקטנים, נפוצים בסביבת מקום גידולו. אלה הקרובים לפני הקרקע, ינבטו ראשונים. הם יפתחו שורשים בקרקע שיונקים מים וחומרי הזנה המועברים לנצרון. הנצרון מתפתח לגבעול דק בקוטר של 0.3 מ"מ, כתום חסר כלורופיל, שגדל במהירות מתארך "ומחפש" פונדקאי עליו יטפל. אם לא נמצא כזה במהלך כ-5 ימים מאז הנביטה, הצמח יתנוון. נבטים ששפר גורלם, יכרכו גבעולים סביב גבעול הפונדקי ויפתחו מצוצות (haustoria). המצוצות בוקעות דרך ארבע שכבות בקליפת הגבעול, נצמדות לאפידרמיס של הפונדקאי וחודרות לצינורות ההובלה- אל העצה והשיפה. בשלב זה מתנוונים השורשים שהיו בקרקע וחייו של הכשות תלויים רק בפונדקאי. כאשר המצוצות חדרו לצינורות ההובלה, מתמיינות רקמות ההובלה שלו במצוצות לעצה ושיפה, וכך בכל מהלך חייו הוא יונק מהפונדקאי מים ומוטמעים.

צמיחתו מהירה והוא מפתח מספר גבעולים המתפצלים ונכרכים על גבעולי הפונדקי. לעיתים הכשות מכסה בצפיפות את כל הפונדקאי ואף עובר לצמחים שכנים. היתרון במעבר לצמח שכן מבטיח אספקת מוטמעים ומים אם הצמח העיקרי מת

מימין: כשות השדות נטפל על ינבוט השדה. באמצע: ינבוט השדות נטפל על ארכובית שבטבטית, והחליש עד מות את הצמח. משמאל: הגבעול והמצוצות של כשות השדות נטפלו על ארכובית שבטבטית. תמונות ערגה אלוני © להגדלה לחץ על התמונה.

כשות השדות בעל פרחים קטנים דו מיניים (3 מ"מ), לבנים ערוכים בקרקפת. לפרח 5 עלי כותרת הפרושים אחורנית צורתם דמוית משולש, ו- 5 עלי גביע צהובים בהירים. אבקנים 5 מעורים בכותרת ביניהם קשקשים קצרים. זירי האבקנים לבנים, גבוהים מגובה הכותרת. המאבקים צהובים מאוזנים בהבשלתם. השחלה עילית, כדורית גדולה, בת 2 מגורות, במרכז עמוד עלי קצר ובראשו 2 צלקות כדוריות. הצמח פורח ממאי עד דצמבר. הוא מייצר צוף ומואבק על-ידי חרקים. הפרי הלקט המוגן בגביע, צורתו כדורית פחוסה (2-3 מ"מ), והוא נפתח לרוחבו עם ההבשלה. הזרעים רבים, מעוגלים ושטוחים (רוחבם 1.5-1 מ"מ, אורכם כ-2.5 מ"מ) צבעם חום כתום. תפוצת הזרעים נעשית ע"י רוח, מים, בעלי חיים כמו נמלים וצפורים וע"י האדם באמצעות מיכון, שתילים וזרעים מזהמים.

מקורו של הצמח באמריקה הצפונית, ממנה התפשט ברחבי עולם וכיום מצוי באירופה, אסיה, מערב סין אוסטרלי ואפריקה. צמח באשה המוגדר כפולש בחלק מהמדינות. לארץ חדר בראשית המאה ה-20 והתפשט לרוב אזורי הארץ מהצפון ועד צפון הנגב.

מימין: כשות השדות בפריחה. הפרח דו מיני בעל אברי מין בולטים. משמאל: פרחים ופירות של כשות השדות. תמונות ערגה אלוני © להגדלה לחצו על התמונה.

כשות השדות גורם נזק כלכלי קשה לגידולים חקלאיים. מינים הנתקפים על ידו יקלטו פחות אור, גידולם יפגע, ותגרום ירידה ביבול. צמחים המגודלים בחקלאות הרגישים ביותר, הם שעועית, עדשים, חומוס, בקיה אספסת ואפונה מהקטניות, שלעיתים מאבדים כ 50% ממסת הצמח. מינים אחרים המשתייכים לסולניים, מצליבים, סוככיים, שושניים, חבלבליים, ארכובייתיים נתקפים גם הם. פגיעה של הטפיל לעיתים קשה ביותר: אם ימצא ולו זרע בודד של כשות בעת איסוף היבול, הוא יפסל. כמו כן, שטחים שנפגעו, מודבקים ע"י הפונדקאי גם במחזורי גידול נוספים מה שמחייב משאבים לצורך חיטוי בחומרים כימיים לעיקור הקרקע.

הכשות תוקף לא רק צמחי תרבות בשדות הוא נטפל למיני בר רבים כמו: ארכובית, הגה, ירבוז ולכיד הגדלים בשולי שדות מעובדים. נשטחים נטושים, בצדי דרכים ובתעלות.

ברפואה העממית הערבית, משמש כשות השדה כצמח מרפא. בשול הגבעולים ושתיית המשרה משמש תרופה נגד הפרעות בדרכי השתן ונגד סרטן במעיים.

ספרות:

פינברון-דותן נ דנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל, כנה. ירושלים.

פאהן א 1987 אנטומיה של הצמח. הוצאת הקיבוץ המאוחד. עמ. 334-337.

קריספל מ 1985 צמחי מרפא, מדריך שדה לצמחי המרפא של א"י. הוצאת דפוס המקור.

Costea M and Tardif FJ 2004 *Cuscuta* (Convolvulaceae) The strength of weakness: a history of its name, uses and parasitism concept during ancient and medieval times. Sida 21, 369-378.

Costea M and Tardif FJ 2005 The biology of Canadian weeds. 133. *Cuscuta campestris* Yuncker, *C. gronovii* Willd. ex Schult *C. umbrosa* Beyr ex Hook *C. epithymum* (L.) L. and *C. epilinum* Weihe. Dep. of Plant Agric., Univ. of Guelph, Ontario, Canada.

Farah AF and Al-Abdulsalam MA 2004 Effect of dodder (*Cuscuta campestris* Yuncker) on some legume crops. College of Agricultural and Food Sciences, King Faisal University, Al-Hassa, Saudi Arabia. Scien. Jou. I of King Faisal University. Vol.5 No.1 pp.103-113.

[Flora of Zambia https://www.zambiaflora.com](https://www.zambiaflora.com)

Van Wyk B and Malan S 1988 Field Guide to the Wild Flowers of the Witwatersrand and Pretoria Region. Struik, Cape Town pp. 54-55.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אלוני ע 2019 כשות השדות *Cuscuta campestris* - צמח טפיל הגורם נזק לגידולי שלחין, פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 6.

https://www.kalanit.org.il/cuscuta_campestris_oct_2019